

درس عربی متوسطه و رویکردهای نوین تدریس: از ساختارگرایی سنتی به الگوی ارتباطی، متنی و فناورانه

فرزانه صفرپور

کارشناسی زبان و ادبیات عربی

چکیده

MDOI-02-2026.0479
MNR-496-2-C8A289

آموزش زبان عربی در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران، به دلیل پیوند بنیادین با هویت دینی، متون وحیانی، زبان قرآن، و پیوستگی‌های تاریخی و منطقه‌ای، جایگاهی اساسی دارد. با این حال، سال‌ها غلبه روش سنتی «قواعد-ترجمه» موجب شده بود این زبان به مجموعه‌ای از ساختارهای انتزاعی و ناملموس تقلیل یابد که ثمره آن بی‌انگیزی دانش‌آموزان و ناکارآمدی در درک پیام و مهارت‌های زبانی بود. این مقاله مروری-تحلیلی با هدف تبیین رویکرد جدید برنامه‌ریزی درسی و تدریس زبان عربی در دوره متوسطه (مبتنی بر برنامه درسی ملی) تدوین شده است. روش‌شناسی این پژوهش مبتنی بر مرور ساختاریافته و تحلیل اسنادی ۲۰ پژوهش و منبع معتبر علمی در حوزه آموزش زبان عربی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که تغییر پارادایم از «قاعده‌محوری مجرد» به «رویکرد ارتباطی متن‌محور و معناگرا»، به همراه بهره‌گیری از فناوری‌های آموزشی، یادگیری معکوس، روش‌های مشارکتی و هوش مصنوعی، به‌طور معناداری موجب ارتقای مهارت‌های چهارگانه زبانی (فهم شنیداری، خواندن، مکالمه و نگارش) و افزایش خودکارآمدی یادگیرندگان می‌شود. در نهایت، راهکارهای اجرایی مبسوطی برای معلمان، مؤلفان و مدیران مدارس جهت پیاده‌سازی همه‌جانبه این الگوها پیشنهاد شده است.

کلیدواژه‌ها: زبان عربی متوسطه، رویکرد نوین تدریس، رویکرد ارتباطی، برنامه درسی ملی، یادگیری فعال، فناوری آموزشی.

مقدمه

زبان نه تنها ابزار انتقال اطلاعات، بلکه بستر بنیادین تفکر، ساخت معنا، و شکل‌گیری هویت فرهنگی و اجتماعی است. در نظام آموزش و پرورش ایران، زبان عربی از مرتبه‌ای ویژه برخوردار است؛ چراکه این زبان، زبان قرآن کریم، ادعیه و متون غنی تمدن اسلامی بوده و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بر آموزش آن پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه تأکید صریح دارد (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱).

با وجود اهمیت راهبردی این درس، نگاهی به کارنامه چند دهه اخیر نشان می‌دهد که تدریس عربی در مدارس دوره اول و دوم متوسطه با چالش‌ها و آسیب‌های جدی روبه‌رو بوده است. روش سنتی حاکم بر کلاس‌ها، یعنی روش «دستور-ترجمه»، زبان را به نظامی از فرمول‌های نحوی، تجزیه و ترکیب، و حفظ معانی کلمات منفرد تبدیل کرده بود (صفوی، ۱۳۹۸؛ کعب‌عمیر، ۱۳۹۸). در این شیوه، دانش‌آموز صرفاً گیرنده‌ای منفعل بود که ساختارها را برای موفقیت در آزمون‌های کتبی یا کنکور سراسری حفظ می‌کرد، اما در موقعیت‌های واقعی، توانایی فهم متن، مکالمه ساده، شنیدن و برقراری ارتباط زبانی را نداشت (ملکی، ۱۳۹۷).

با تصویب و ابلاغ «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰) و «برنامه درسی ملی» (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱)، تحولی ماهوی در اهداف و ساحت‌های تربیتی پدید آمد. در اسناد جدید، رویکرد آموزش زبان‌های خارجی و عربی از حالت صوری و مکانیکی به سمت «رویکرد ارتباطی فعال و خودباورانه» تغییر جهت داد. کتب درسی جدید دوره متوسطه اول و دوم با عنوان «عربی، زبان قرآن» با تأکید بر متن‌محوری، اصالت فهم معنا، کاربرد واژگان در بافت، و کاهش تصنعی حجم قواعد پیچیده نحوی تألیف گردیدند (عادل‌زاده و عادل‌زاده، ۱۴۰۰؛ محمودی و غلام‌پور، ۱۴۰۲).

با این حال، تغییر کتب درسی به تنهایی ضامن تحول در میدان عمل نیست. فاصله میان «برنامه درسی قصدشده» و «برنامه درسی اجراشده» یکی از چالش های بنیادین نظام آموزشی است (شعبانی، ۱۴۰۰). معلمان نیازمند تسلط بر الگوهای نوین تدریس، نظریه های شناختی و سازنده گرایی، و ادغام فناوری های نوین در فرایند یاددهی-یادگیری هستند تا روح رویکرد جدید در کلاس درس جاری گردد (نورسیده، ۱۴۰۲). بر این اساس، واکاوی مبانی نظری، شیوه های عملیاتی و پیامدهای رویکرد جدید تدریس درس عربی ضرورت می یابد.

مسئله محوری این پژوهش، چگونگی گذر اثربخش از روش های تدریس سنتی و انفعالی درس عربی در دوره متوسطه به سمت رویکردهای نوین فعال، ارتباطی و فناورانه، و شناسایی سازوکارهای لازم برای استقرار این الگو در بستر کلاس های درس است.

در دهه های گذشته، نگرش غالب دانش آموزان به درس عربی، درسی سخت، انتزاعی و خسته کننده بوده است. تمرکز افراطی بر مواردی چون اعراب گذاری، حفظ اصطلاحات نحوی دشوار (مانند اعراب تقدیری، محلی، منصوبات و مجرورات در سطوح غیرضروری) و حفظ طوطی وار ترجمه ها باعث شد انگیزه درونی یادگیرندگان به شدت افت کند (شاکری و فلاحزاده، ۱۳۹۹). با بازتألیف کتاب های درسی بر مبنای سند تحول، هدف نهایی آموزش زبان عربی، «فهم متون دینی و قرآنی و توانایی ایجاد ارتباط متقابل در حد نیازهای روزمره و استاندارد زبانی» تعیین شد.

اما مسئله بنیادین این است که بسیاری از معلمان، به دلیل فقدان آموزش های تخصصی مستمر، فشارهای ناشی از آزمون های نهایی سنتی و کنکور، و کمبود تجهیزات هوشمند، همچنان از روش های منسوخ استفاده کرده و محتوای جدید را در قالب ساختارهای گذشته تدریس می کنند (حسینی و متقی، ۱۴۰۱). این ناهمخوانی میان ساختار جدید کتاب ها و روش تدریس معلمان، سردرگمی دانش آموزان و عدم تحقق اهداف

برنامه درسی ملی را به همراه داشته است. از این رو، بررسی همه جانبه رویکردهای نوین تدریس، مزایا، چالش ها و راهکارهای تحقق آن در قالب یک پژوهش علمی منسجم ضرورت دارد.

اهمیت پرداختن به رویکردهای نوین تدریس عربی را می توان در ابعاد زیر برشمرد:

بعد دینی و فرهنگی: زبان عربی ابزار بی واسطه فهم کلام الهی، نهج البلاغه و معارف اهل بیت است؛ فهم اصیل و مستقیم این متون، نیازمند تسلط بر مهارت فهم متن است و نه صرفاً فرمول های دستوری.

بعد روان شناختی و انگیزشی: تحول در شیوه های تدریس و استفاده از روش های تعاملی و ابزارهای جذاب چند رسانه ای، نگرش منفی و اضطراب زبان آموزی دانش آموزان را به رغبت و لذت یادگیری تبدیل می کند (فتحی آذر، ۱۳۹۹).

بعد تربیتی و مهارتی: زبان یک مهارت است و یادگیری آن با تکیه بر نظریه های سازنده گرایی و رویکرد ارتباطی موجب ارتقای تفکر انتقادی، کار مشارکتی و مهارت برقراری ارتباط مؤثر در دانش آموزان می شود (احدیان، ۱۴۰۰).

بعد اسنادی و سیاستی: انطباق روش های تدریس با اهداف اسناد بالادستی، تضمین کننده بهره وری سرمایه گذاری های آموزشی و هم راستایی زیرنظام های برنامه درسی است (کریمی و همکاران، ۱۴۰۱).

اهداف پژوهش

هدف کلی:

بررسی و تبیین جامع رویکردهای نوین تدریس درس عربی در دوره متوسطه و ارائه چارچوبی راهبردی جهت ارتقای فرایند یاددهی-یادگیری.

اهداف جزئی:

تبیین مؤلفه ها و شاخص های رویکرد ارتباطی و متن محور در برنامه درسی جدید عربی متوسطه.

شناسایی و دسته بندی الگوهای نوین تدریس (مشارکتی، یادگیری معکوس، بازی وارسازی و فناوری محور) در آموزش زبان عربی.

بررسی تطبیقی اثربخشی روش های نوین در برابر روش سنتی قواعد-ترجمه بر مهارت های چهارگانه زبانی.

واکاوی موانع و چالش های پیاده سازی رویکرد جدید در مدارس.

ارائه پیشنهادها و راهبردهای کاربردی برای ارتقای عملکرد آموزشی معلمان و یادگیری دانش آموزان.

فرضیات پژوهش

با توجه به رویکرد مروری-تحلیلی، فرضیات جهت بخش این مطالعه عبارتند از:

به کارگیری رویکرد ارتباطی-متن محور در مقایسه با روش سنتی قواعد-ترجمه، تأثیر معناداری بر افزایش ماندگاری یادگیری و درک مطلب زبان عربی دارد.

بهره گیری از فناوری های آموزشی و رسانه های دیجیتال موجب تقویت مهارت های شنیداری و گفتاری دانش آموزان در درس عربی می شود.

همسویی روش های تدریس معلمان با فلسفه برنامه درسی ملی، نگرش تحصیلی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان را ارتقا می بخشد.

فقدان آموزش های ضمن خدمت تخصصی برای دبیران، از موانع کلیدی در استقرار کامل رویکرد جدید است.

روش شناسی

این مطالعه از نوع مروری ساختاریافته و تحلیلی-اسنادی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد بالادستی، کتب تخصصی، مقالات علمی-پژوهشی، و نشریات دانشگاهی معتبر در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۳ در پایگاه های استنادی معتبر نظیر مگایران (Magiran)، نورمگز (Noormags)، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID) و سامانه نشریات دانشگاه فرهنگیان و وزارت آموزش و پرورش بود.

معیارهای ورود منابع عبارت بودند از: تمرکز مستقیم بر تدریس زبان عربی متوسطه، بررسی رویکردهای نوین، روش شناسی معتبر، و انتشار در نشریات دارای رتبه علمی. در نهایت، با استفاده از پروتکل غربالگری کیفی، تعداد ۲۰ منبع موثق و محوری انتخاب، فیش برداری، مقایسه و در قالب محورهای مشخص سنتز شدند.

پیشینه پژوهشی

پژوهش های انجام شده در حوزه آموزش زبان عربی در سال های اخیر بر ابعاد گوناگون تحول رویکردی تمرکز داشته اند:

رویکرد ارتباطی و متن محور: نورسیده (۱۴۰۲) در مطالعه ای به ارزیابی اثربخشی روش های نوین تدریس عربی در آموزش مهارت های چهارگانه زبانی پرداخت و نشان داد دانش آموزانی که با رویکرد ارتباطی آموزش دیده اند، در درک مطلب و فهم شنیداری عملکردی به مراتب بالاتر از دانش آموزان تحت آموزش سنتی دارند. همچنین، زارعی و میرزایی (۱۳۹۹) اثبات کردند که آموزش متن محور موجب ارتقای خودتنظیمی یادگیری و یادسپاری بلندمدت واژگان در بافت جمله می شود.

غنی سازی و آسیب شناسی برنامه درسی: محمودی و غلام پور (۱۴۰۲) راهبردهای غنی سازی برنامه درسی اجرا شده زبان عربی در دوره دوم متوسطه را تحلیل کرده و نشان دادند که تنوع بخشی به موقعیت های یادگیری و تولید محتوای تکمیلی تعاملی، شکاف میان محتوای کتاب و نیازهای زبانی

دانش‌آموزان را پر می‌کند. شاکری و فلاح‌زاده (۱۳۹۹) به نقد شیوه‌های سنتی پرداخته و عدم توجه به مهارت مکالمه را عامل اصلی ناکارآمدی تدریس در مقطع متوسطه دانستند.

فناوری‌های نوین، هوش مصنوعی و یادگیری معکوس: حسینی (۱۴۰۳) به بررسی کاربرد ابزارهای هوش مصنوعی و محیط‌های چندرسانه‌ای در تدریس عربی پرداخت و نشان داد شبیه‌سازی مکالمات واقعی با هوش مصنوعی و استفاده از پادکست‌های صوتی استاندارد، مهارت شنیداری دانش‌آموزان را به شکلی چشمگیر متحول می‌سازد. رضانی و کاظمی (۱۴۰۰) نیز در بررسی روش «کلاس درس معکوس» در تدریس عربی نشان دادند که انتقال تدریس مفاهیم پایه به منزل از طریق ویدیوهای آموزشی کوتاه و اختصاص وقت کلاس به تمرین، بحث و ایفای نقش، یادگیری معنادار را دوچندان می‌کند.

رویکردهای روان‌شناختی و انگیزشی: رضایی و صفری (۱۴۰۱) در پژوهش خود نشان دادند که به‌کارگیری بازی‌وارسازی و روش‌های تدریس همیارانه در درس عربی، اضطراب زبانی را به میزان ۶۲ درصد کاهش داده و سطح مشارکت فعال در کلاس را ارتقا می‌بخشد.

یافته‌های پژوهش

تحلیل و سنتز ادبیات پژوهشی پیرامون رویکرد جدید تدریس درس عربی در متوسطه، محورهای زیر را آشکار می‌سازد:

چرخش پارادایمی از «قاعده‌محوری» به «متن‌محوری و زبان‌ورزی»

در رویکرد سنتی، قواعد دستوری (صرف و نحو) هدف نهایی آموزش بود، در حالی که در رویکرد نوین، قواعد صرفاً ابزاری برای فهم درست متن (معناشناسی) و کاربرد صحیح زبانی به شمار می‌آید (ملکی، ۱۳۹۷). متون درس‌ها نه محمل‌هایی ساختگی برای گنجاندن فرمول‌های دستوری، بلکه قطعات ادبی،

اخلاقی، علمی و قرآنی معنادار هستند که ساختارها در درون آنها کشف و استنتاج می شوند (رویکرد استقرایی).

[الگوی تحول تدریس زبان عربی]

توسعه متوازن مهارت های چهارگانه زبانی

الگوی نوین تدریس بر یکپارچگی مهارت های زبانی تمرکز دارد:

مهارت شنیداری (استماع): استفاده از فایل های صوتی استاندارد عرب زبانان و تمرین گوش دادن فعال جهت تصحیح لهجه و ارتقای ادراک شنیداری (فرهادی، ۱۳۹۸).

مهارت خواندن (قراءة): تقویت روان خوانی با لحن مناسب و فهم بی واسطه متن بدون نیاز به ترجمه سریع به فارسی.

مهارت گفتاری (تکلم/مکالمه): انجام مکالمات ساده روزمره و موقعیت محور (در قالب بخش هایی چون «حوار») که خودباوری زبانی دانش آموز را تقویت می کند (نورسیده، ۱۴۰۲).

مهارت نوشتاری (کتابه): تولید جملات کوتاه، بازنویسی پیام ها و نگارش متون کاربردی ساده به جای صرفاً پاسخ دادن به پرسش های چهارگزینه ای.

الگوها و روش های فعال تدریس متناسب با رویکرد جدید

یافته ها بیانگر آن است که روش های زیر بالاترین بازدهی را در تدریس نوین عربی نشان داده اند:

روش یادگیری همیارانه: تقسیم دانش آموزان به گروه های ناهمگن جهت تحلیل متن، کشف نقش واژگان و حل تمرین ها که به تثبیت مفهوم در تعامل همسالان می انجامد (سرمدی و همکاران، ۱۳۹۶).

روش ایفای نقش و شبیه سازی: اجرای مکالمات کتب درسی در قالب نمایش های کلاسی، خرید، سفر و موقعیت های اجتماعی که به زبان حالت زنده و پویا می بخشد.

روش تدریس استقرایی قواعد: مواجه کردن دانش آموز با مثال های متعدد در متن، هدایت او به کشف شباهت ها و تفاوت ها، و فرمول بندی قاعده توسط خود یادگیرنده با هدایت معلم.

روش کلاس معکوس: مشاهده محتوای تدریس الکترونیکی در خانه و تبدیل زمان کلاس به کارگاه حل مسئله، نقد و ترجمه تطبیقی (رمضانی و کاظمی، ۱۴۰۰).

تلفیق فناوری های آموزشی و رسانه های دیجیتال

کاربست نرم افزارهای تعاملی، فرهنگ لغت های برخط (مانند المعانی)، کتاب های گویای تعاملی، بسترهای تولید محتوا و ابزارهای هوش مصنوعی جهت تصحیح نگارش و تمرین تلفظ، بستری منعطف و جذاب برای یادگیری خودراهبر فراهم آورده است (حسینی، ۱۴۰۳؛ جلالی، ۱۳۹۷).

شیوه نوین ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

در رویکرد جدید، ارزشیابی از حالت سنجش های پایانی تک فرصتی مبتنی بر حفظیات خارج شده و به سمت «ارزشیابی فرایندی و عملکردی» (پوشه کار، خواندن لحن محور، پروژه های ترجمه چندرسانه ای و ارزیابی همسالان) تغییر جهت یافته است (سیف، ۱۴۰۱).

نتیجه گیری

آموزش زبان عربی در مدارس دوره متوسطه در دوره ای سرنوشت ساز از تغییر پارادایم به سر می برد. تحلیل داده ها و پیشینه های معتبر نشان می دهد که کارآمدی زبان عربی تنها در گرو رهاسازی تدریس از چارچوب های منجمد ساختارگرایی صرف و مهاجرت به سمت «رویکرد ارتباطی، متن محور، پویا و معناگرا» است. کتاب های درسی جدید ظرفیت های نظری و محتوایی این تغییر را فراهم آورده اند، اما شرط کافی برای تحقق اهداف، تغییر باورها و شایستگی های حرفه ای معلمان است. زمانی که زبان آموز حس کند عربی، زبانی زنده، خوش آهنگ، قابل استفاده و کلید ورود به حکمت متون دینی و تمدنی است، مقاومت و اضطراب آموزشی جای خود را به اشتیاق یادگیری خواهد داد. دستیابی به این چشم انداز مستلزم هماهنگی همه اجزای نظام آموزشی اعم از تألیف، ارزشیابی، تربیت معلم و تأمین زیرساخت های فناورانه است.

پیشنهادهای کاربردی

پیشنهادهای برای دبیران زبان عربی:

پرهیز جدی از ترجمه مستقیم و کلمه به کلمه: هدایت دانش آموزان به فهم کل متن از طریق کلیدواژه‌ها، تصاویر کتاب و بافت جملات به جای تحمیل واژه‌نامه‌های حفظی.

تدریس استقرایی و شهودی قواعد: استفاده از تخته‌های هوشمند یا رنگ آمیزی ساختارهای مشابه در متن جهت کشف قاعده توسط دانش آموزان و خودداری از ورود به اصطلاحات فراتر از سرفصل کتب درسی.

فعال سازی بخش حوار (گفت و گو): اجرای نمایش‌های کوتاه دونفره و ضبط مکالمات صوتی دانش آموزان با موبایل و گوش دادن به آن جهت تقویت اعتماد به نفس گفتاری.

بهره گیری از فایل های صوتی بومی: اختصاص ۱۰ دقیقه از هر جلسه به استماع فایل صوتی متن درس بدون نگاه کردن به کتاب جهت تقویت گوش زبانی.

پیشنهادهای برای برنامه ریزان و مؤلفان کتب درسی:

پیوند دادن محتوای درسی با نیازهای دنیای معاصر: گنجاندن اصطلاحات کاربردی، اخبار جهان اسلام، متن های علمی روز جهان عرب و معرفی اشتراکات زبان فارسی و عربی.

کاهش حجم متن ها به نفع تعمیق فعالیت ها: متناسب سازی حجم کتاب ها با ساعات محدود درسی (۲ ساعت در هفته) جهت فراهم آمدن فرصت اجرای الگوهای مشارکتی و پروژه محور.

توسعه کیو آرکدهای چند رسانه ای: تعبیه بارکدهای فعال در صفحات کتاب حاوی انیمیشن های قواعد، فیلم های کوتاه آموزشی و بازی های زبانی تعاملی.

منابع

- احدیان، محمد. (۱۴۰۰). *مقدمات تکنولوژی آموزشی* (ویرایش بیست و هشتم). تهران: نشر بشری.
- جلالی، مهدی. (۱۳۹۷). کاربرد رسانه های چندگانه تعاملی در تدریس مفاهیم زبان عربی دوره متوسطه. *فصلنامه فناوری آموزش و یادگیری*، ۵(۱۸)، ۸۵-۱۰۴.
- حسینی، سید عبدالله. (۱۴۰۳). کاربرد هوش مصنوعی در آموزش زبان عربی: فناوری های نوین و روش های تحول آفرین. *مجموعه مقالات همایش ملی رویکردهای نوین در برنامه ریزی درسی و زبان آموزی*، دانشگاه شیراز.
- حسینی، فاطمه، و متقی، زهره. (۱۴۰۱). بررسی چالش های معلمان در پیاده سازی برنامه درسی جدید عربی متوسطه اول: یک مطالعه پدیدارشناسانه. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۹(۴۶)، ۱۱۵-۱۳۰.
- رضایی، اکبر، و صفری، یحیی. (۱۴۰۱). تأثیر تدریس با روش بازی وارسازی بر کاهش اضطراب زبان آموزی و ارتقای انگیزش تحصیلی دانش آموزان در درس عربی. *مجله مطالعات روان شناسی تربیتی*، ۱۹(۴۷)، ۴۵-۶۸.
- رمضانی، علی، و کاظمی، مریم. (۱۴۰۰). اثربخشی الگوی تدریس کلاس معکوس بر درک مطلب و خودکارآمدی زبان آموزان در درس عربی متوسطه دوم. *نشریه تدریس پژوهی*، ۹(۳)، ۷۳-۹۶.

زارعی، عباس، و میرزایی، حسن. (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی تدریس متن محور و تدریس قاعده محور بر فراگیری واژگان زبان عربی در دبیرستان. *دوفصلنامه زبان پژوهی*، ۱۲(۳۵)، ۱۴۳-۱۶۸.

سرمدی، محمدرضا، صیف، محمدحسن، و حسنی، بهمن. (۱۳۹۶). یادگیری همیارانه و تأثیر آن بر پرورش مهارت های زبانی دانش آموزان. *مجله علمی پژوهش در آموزش و یادگیری*، ۲۴(۱۰)، ۲۱-۳۴.

سیف، علی اکبر. (۱۴۰۱). *سنجش فرایند و فرآورده یادگیری: روش های قدیم و جدید (ویرایش هشتم)*. تهران: نشر دوران.

شاکری، روح الله، و فلاح زاده، مهدی. (۱۳۹۹). نقد و آسیب شناسی روش های تدریس زبان عربی در نظام آموزش و پرورش ایران و راهکارهای برون رفت از آن. *دوفصلنامه آموزش زبان، فرهنگ و ادبیات عرب*، ۱(۲)، ۱۸۹-۲۱۲.

شعبانی، حسن. (۱۴۰۰). *مهارت های آموزشی و پرورشی (روش ها و فنون تدریس) (جلد اول، چاپ سی و هفتم)*. تهران: سازمان سمت.

شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۱). *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.

شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران*. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.

صفوی، امان الله. (۱۳۹۸). *روش های تدریس زبان و ادبیات: نگاهی کاربردی به آموزش زبان دوم*. تهران: انتشارات معاصر.

عادل زاده، پروانه، و عادل زاده، منصوره. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب های عربی دوره متوسطه دوم بر اساس مؤلفه های رویکرد ارتباطی. *فصلنامه پژوهش های زبان شناختی در زبان عربی*، ۱۳(۲۵)، ۸۷-۱۰۸.

- فتحی آذر، اسکندر. (۱۳۹۹). روش ها و فنون تدریس (چاپ چهاردهم). تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
- فرهادی، مرتضی. (۱۳۹۸). نقش مهارت های شنیداری و رسانه های دیداری-شنیداری در فراگیری روان زبان عربی. *مجله رشد آموزش زبان عربی*، ۲۱(۲)، ۳۴-۴۱.
- کعب عمیر، مالک. (۱۳۹۸). روش های نوین آموزش زبان عربی در مقطع متوسطه: فرصت ها و رویکردها. *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب*، ۱۱(۱)، ۵-۲۴.
- کریمی، فریبا، صادقی، علیرضا، و یارمحمدیان، احمد. (۱۴۰۱). راهبردهای کاربردی اسناد بالادستی در اصلاح الگوهای تدریس دبیران متوسطه. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۳(۵۱)، ۲۳-۴۲.
- محمودی، محمد، و غلام پور، میثم. (۱۴۰۲). راهبردهای غنی سازی برنامه درسی اجرا شده آموزش زبان عربی در دوره دوم متوسطه. *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب*، ۷(۲)، ۴۱-۶۲.
- ملکی، حسن. (۱۳۹۷). برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل) (ویرایش پنجم). تهران: انتشارات مدرسه.
- نورسیده، علی اکبر. (۱۴۰۲). بررسی اثربخشی روش های نوین تدریس عربی در آموزش مهارت های ۴ گانه زبانی در مدارس. *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب*، ۷(۱)، ۹-۳۲.